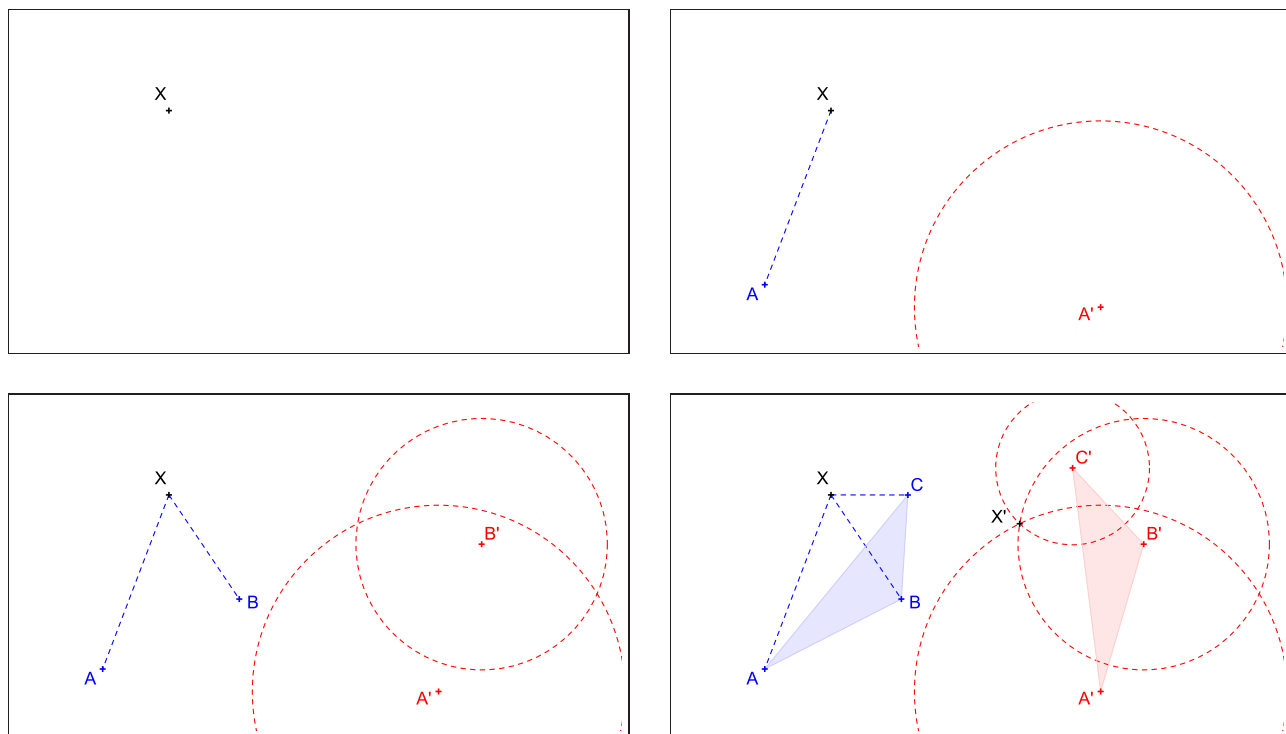

7.1 Tři osové souměrnosti stačí

Než opustíme téma shodností v rovině, naznačíme si zde důkazy dvou „ikonických“ vět o shodnostech v rovině. Konkrétně se jedná o větu 3 (*O určenosti shodného zobrazení v rovině*) na str. 24, která ve stručnosti říká, že k zavedení shodnosti v rovině (shodné transformace roviny na sebe) nám stačí umístit do ní odpovídajícím způsobem dvojici shodných trojúhelníků, které jsou ve vztahu *vzor a obraz* v této shodnosti, a o větu 5, viz str. 62, ke které jsme se v minulých partiích hojně obraceli, a která říká, že každou shodnost v rovině lze složit z nejvýše tří osových souměrností.

Věta. *Shodné zobrazení v rovině je jednoznačně určeno libovolnými třemi nekolineárními body A, B, C a třemi nekolineárními body A', B', C' , které jsou po řadě jejich obrazy.*

Důkaz. Myšlenka důkazu je zachycena v appletu <https://www.geogebra.org/m/RYaKE4Jw>. Děj, který je obsažen v tomto dynamickém obrázku si nyní rozdělíme do jednotlivých fází, viz Obr. 78. Máme na mysli nějakou shodnost v rovině a chceme najít

Obrázek 78: K zavedení shodnosti v rovině potřebujeme tři nekolineární body A, B, C a jejich obrazy A', B', C' v této shodnosti.

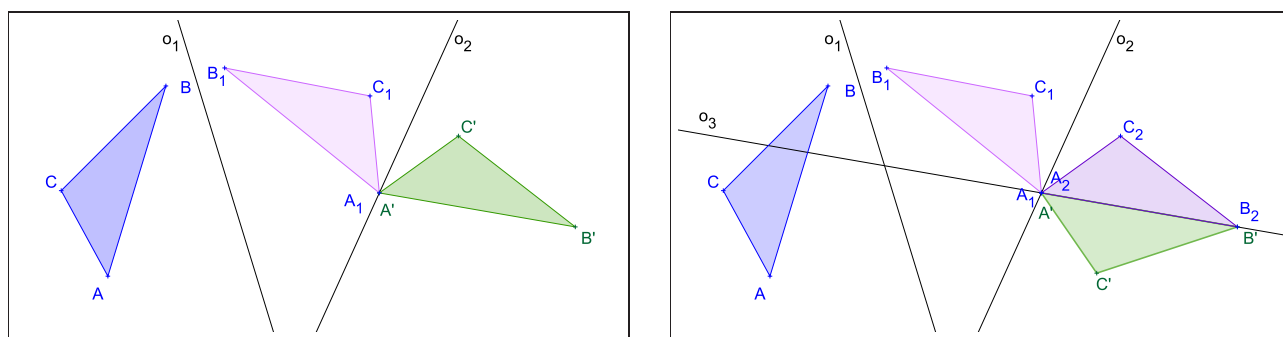
obraz bodu X v této shodnosti, viz Obr. 78, vlevo nahoře. Ptáme se, kolik dvojic bodů ve vztahu vzor–obraz v uvažovaném zobrazení musíme znát, abychom mohli libovolný bod X bezpečně zobrazit. Uvažujeme-li jednu dvojici, A a A' , je to málo. Aby byla splněna definice shodnosti, musí platit $|A'X'| = |AX|$. Takových bodů je

ale nekonečně mnoho, vyplňují celou kružnici se středem A' a poloměrem $|AX|$, viz Obr. 78, vpravo nahoře. Přidáme tedy další dvojici B, B' . Potom musí platit nejenom $|A'X'| = |AX|$, ale také $|B'X'| = |BX|$ a samozřejmě rovněž $|A'B'| = |AB|$. Počet možností pro umístění X' se tím podstatně snížil, už jsou jenom dvě, viz Obr. 78, vlevo dole, pořád to ale není jednoznačné určení obrazu X' , které požadujeme. To nastane až přidáním třetí dvojice C, C' , tak aby ani A, B, C , ani A', B', C' neleželi v jedné přímce, viz Obr. 78, vpravo dole. Shodné zobrazení v rovině je tedy jednoznačně určeno dvojicí shodných trojúhelníků $\triangle ABC$ a $\triangle A'B'C'$. Co by nastalo, kdyby body A, B, C , resp. A', B', C' byly kolineární snadno zjistíte pomocí výše uvedeného appletu. $\square$

Právě dokázanou větu o určenosti shodného zobrazení v rovině (jinak se jedná o větu 3 ze str. 24) nyní použijeme při důkazu věty následující (uvedena jako věta 5 na str. 62).

Věta. Každá shodnost v rovině se dá složit z nejvýše tří osových souměrností.

Důkaz. Z věty o určenosti shodného zobrazení v rovině víme, že shodnost v rovině je jednoznačně určena dvojicí shodných trojúhelníků ve vztahu vzor a obraz v této shodnosti. Stačí tedy dokázat, že pro zobrazení trojúhelníku, řekněme $\triangle ABC$, na jakýkoliv jiný s ním shodný trojúhelník potřebujeme nejvýše tři osové souměrnosti. Jak vidíme na Obr. 79, kde je postup tohoto důkazu znázorněn pro přímo i nepřímou shodnost trojúhelníků $\triangle ABC$ a $\triangle A'B'C'$, nejedná se o nic složitějšího. Stačí postupovat

Obrázek 79: K „přechodu“ mezi dvěma trojúhelníky $\triangle ABC$ a $\triangle A'B'C'$ použijeme v případě přímé shodnosti dvě osové souměrnosti (vlevo), v případě nepřímé shodnosti tři osové souměrnosti (vpravo).

systematicky. Cílem je, skládat osové souměrnosti dokud se konečný obraz $\triangle ABC$ nebude krýt s $\triangle A'B'C'$. Začneme sestrojením osy o_1 úsečky AA' , potom v osové souměrnosti $\mathcal{O}(o_1)$ zobrazíme $\triangle ABC$ na $\triangle A_1B_1C_1$. Tím jsme bod A již „dovezli“ do cíle, protože $A_1 \equiv A'$. Pokračujeme sestrojením osy o_2 úsečky B_1B' (v případě přímé shodnosti je zároveň osou C_1C'). Potom zobrazíme $\triangle A_1B_1C_1$ v $\mathcal{O}(o_2)$. V případě přímé shodnosti jsme již dosáhli cíle, výsledný trojúhelník se kryje (je totožný)

s $\Delta A'B'C'$, viz Obr. 79, vlevo. V případě nepřímé shodnosti musíme ještě sestrojít osu o_3 , aby se v $\mathcal{O}(o_3)$ trojúhelník $\Delta A_2B_2C_2$ zobrazil na $\Delta A'B'C'$, viz Obr. 79, vpravo. Uvedený postup konstrukce os a zobrazování trojúhelníků si prakticky vyzkoušejte pomocí appletu <https://www.geogebra.org/m/erviiUBL>.

□